

[Obecniny a jejich vztah k reálné skutečnosti]

81/027

810420–1

Míním-li konkrétní skutečnost (např. věc), mohu na ni pouze ukázat („toto“), eventuálně užít jejího jména, které jí je podle potřebně širokého konsenzu přiřazeno. Naproti tomu všude tam, kde takové jméno neexistuje a kde není možno užít přímého poukazu jako „toto zde“, lze slovy označit onu skutečnost jen tak, že použijeme obecnin. I tak obvykle musíme buď nevýslovně, nebo výslovně užít nějakých přímých poukazů (obvykle „token reflexives“). Kupř. chceme upoutat pozornost svého partnera na nějakou věc, zvíře nebo člověka, kterého jsme spatřili, a řekneme: Podívej se na toho krásného psa! Nepředmětně tu je přítomen poukaz „toto zde“ jednak v tom, že poukazujeme na nejbližší okolí, v němž onen pes právě je, a na aktuální chvíli, totiž „ted“. Předmětně, resp. výslovně je pes označen jako „tento“, i když přímo prstem neukazujeme. Naproti tomu o daném psu nemůžeme jinak hovořit než použitím slova „pes“, které svým obsahem může mínit jakéhokoli konkrétního psa, ale také psa vůbec (psa jako obecninu, resp. jako ideální skutečnost). Podobně adjektivum krásný poukazuje na obecný rys, nikoliv na konkrétní krásu nějaké jednotliviny; když v tomto případě mluvíme o krásném psu, máme sice na mysli konkrétní krásu konkrétního psa, ale můžeme o ní vypovídat jen tak, že onoho psa zahrneme ve svém výroku (resp. ve své promluvě, protože nejde o ryzí výrok, nýbrž výzvu) do třídy všech skutečností, které považujeme za krásné. V naší promluvě je současně to, nač ukazujeme, zahrnuto do třídy živočichů (přesně druhu), kterým říkáme pes. Můžeme se přitom mýlit, může jít např. o vlka nebo šakala apod. To právě předpokládá, že mezi obecninou a mezi jednotlivinou, která je (může být) pod onu obecninu zahrnuta, resp. onou obecninou míněna, je docela určitý a specifický vztah. Abychom mohli tento vztah vyjasnit, musíme pod názvem obecnina rozlišit hned dva pojmy: obecninou můžeme mínit (tj. pod názvem obecnina se může skrývat) pojem např. zajíce, který má – jakožto ostatně každý pojem – jistou obecnost. Můžeme však mít na mysli také to, k čemu se tento pojem vztahuje, a to je obecnina ve smyslu ideálního zajíce. Když totiž vypovídáme obecně o zajíci (zajících), tj. když zůstáváme u těch znaků, které jsou zajícům společné, pak nemůžeme v žádném případě tyto znaky připisovat žádnému pojmu, tedy ani pojmu zajíce. Zajíc se vyznačuje tím, že má čtyři nohy (pokud o nějakou nepřišel), že je porostlý srstí, že rodí živá mláďata atd. To nikterak neplatí o pojmu zajíce, který nemá nohy, nemá srst a nerodí mláďata. Pokus o takovou interpretaci, která by chtěla obecný pojem přímo vztáhnout k zajícům (ke všem, k množině všech zajíců), selhává tam, kde intencionálním předmětem nějakého pojmu není žádná reálná skutečnost ani množina reálných skutečností. Obecnina je tedy – pokud nemáme na mysli jen obecný pojem – intencionální předmět, který v žádném případě nelze identifikovat s předmětem reálným. Některé intencionální předměty ovšem mají vztah ke konkrétním skutečnostem, k reálným předmětům. Jiné však buď ten vztah postrádají vůbec, anebo je ten vztah velice komplikovaný, takže nelze zahrnout reálné jednotliviny „pod“ příslušnou obecninu, resp. zahrnout je do ní jako do skupiny, třídy, množiny jednotlivin.

20. 4. 81